

KISA OTOBİYOGRAFİ*

Fazlur RAHMAN

Çeviren: Bekir DEMİRKOL

A.Ü. İlahiyat Fakültesi

Çok dindar Müslüman bir ailede dünyaya geldim. Namaz, oruç ve bunun gibi dini ibadetlerimizi muntazaman ve titizlikle yapardık. On yaşıma girdiğimde Kur'an'ın tamamını ezbere okuyabiliyordum.

Kişiliğimin ve ilk inançlarımın oluşmasında anne ve babamın çok kesin bir etkisi vardı. Annem, dürüstlük, merhamet, sebat ve hepsinden önemlisi sevgiyi bana öğretti. Babam geleneksel İslam ilimlerinde öğrenim görmüş bir din alimiydi. Çağdaş eğitimi, hem iman, hem de ahlak için tehlikeli gören o zamanın geleneksel İslam alimlerinin birçoğunun aksine, babam İslam'ın çağdaşlıkla hem bir boy ölçüşme ve hem de bir fırsat olarak yüzleşmesi gerektiği inancındaydı. Aynı inancı, bugüne kadar babamla paylaşmaktayım.

1933'de şimdi kuzey-batı Pakistan olan ecdadımızın vatanından, o zaman "üniversiteler ve bahçeler şehri olarak adlandırılan" Lahor'a göçtük. Orada ben modern bir üniversiteye gittim; diğer taraftan babam Kuzey Hindistan'daki Deoband Medresesinde okuduğu geleneksel İslami ilimleri bana öğretiyordu.

İngiltere'de Oxford Üniversitesi'nde doktora öğrenimimi yaptıktan ve Durham Üniversitesi'nde ders vermeye başladıktan sonra, daha önce almış olduğum modern eğitimim ile geleneksel eğitimim arasında bir çelişki hissettim. 1940'lı yılların sonu ile 1950'li yılların başlarında felsefe çalışmaktan doğan ciddi bir şüphe dönemi geçirdim. Bu, geleneksel inançlarımı darmadağın etti.

1956'da *İslam'da Peygamberlik* adında bir kitap yazdım ve bu kitapta klasik kelimacılarla, dinin mahiyeti konusundaki teorilerini Yunan felsefesine dayanarak geliştiren Müslüman filozofların görüşleri arasındaki açık çelişki arzedilen ihtilaflarını tartıştım. Filozoflar gerçekten ilmi inceleğe sahip deliller veriyorlardı, fakat onların savdukları tezde Allah, cansız bir ilke olarak kalmaktaydı. Yani onlara göre, Allah, kudret ve sevgiden yoksun salt zihni bir varlıktı. İlmî incelekte daha az becerikli olmalarına rağmen kelimacılar, dinin anlattığı Allah'ın tarihe müdahale eden, insanlara tek tek ve toplu olarak

* *The Courage of Conviction* adlı eserden Türkçe'ye çevrilmiştir; yayınlayan Philip L. Berman (New York: Ballantine Books, 1985)

AN AUTOBIOGRAPHICAL NOTE*

Fazlur RAHMAN

I was born into a Muslim family that was deeply religious. We practiced Islamic rites of prayer, fasting, etc., with meticulous regularity. By my tenth birthday, I could recite the entire Qur'an from memory.

My mother and father had a decisive influence in the shaping of my character and earliest beliefs. From my mother I was taught the virtues of truthfulness, mercy, steadfastness, and, above all, love. My father was a religious scholar educated in traditional Islamic thought. Unlike most traditional Islamic scholars of that time, who regarded modern education as a poison both for faith and morality, my father was convinced that Islam had to face modernity both as a challenge and an opportunity. I have shared this same belief with my father to this very day.

In 1933, we moved from our ancestral home in what is now northwest Pakistan to Lahore, which was called the "City of Gardens and Colleges". There I went to a modern college, while at home my father put me through the traditional course of Islamic study he had undergone at the Deoband Seminary in northern India.

After I went to England, where I studied for my doctorate at Oxford and then taught at the University of Durham, a conflict between my modern and traditional educations was activated. From the later forties to the mid-fifties I experienced an acute skepticism brought about by the study of philosophy. It shattered my traditional beliefs.

In 1956, I wrote a book entitled *Prophecy in Islam*, in which I discussed the head-on collision between the views of traditional Islamic theologians and those of Muslim philosophers who derived their theories on the nature of religion from the precepts of Greek philosophy. The philosophers were intellectually clever, excelling in subtlety of argument, but their God remained a bloodless principle—a mere intellectual construct, lacking both

* Reprinted from *The Courage of Conviction*, ed. by Phillip L. Berman (New York: Ballantine Books, 1985)

yol gösteren, dualara icabet eden diri ve etkin bir gerçek olduğunun farkında idiler; yani İbn Teymiye'nin veciz bir şekilde ifade ettiği gibi "O, konuşan ve dilediği herşeyi yapan bir Allah'tır."

Müslüman filozofların yanlış yola saptığına kani olduktan sonra, İslam'ı anlamak için bende yeni bir gayret uyandı; sanki "yeniden dünyaya gelmiş" gibiydim. Fakat o İslam neredeydi? Babamın bana öğrettikleri değil miydi? Ancak babam ondört asırlık bir geleneği bana aktarmıştı. Nitekim benim şüphelerim de o geleneğin bazı önemli noktalarına yönelikti. Bundan sonra her ne kadar Müslümanlar inançlarının, hukuk ve manevî değerlerinin Hz.Peygamber'e (A.S.V.) inen vahyi içeren "Kur'an'a dayandığı" nı iddia ediyorlarsa da, Kur'an'ın geleneksel hiçbir öğrenim kurumunda tek başına öğretilmeyip daima tefsirlere bağımlı olarak öğretildiğinin farkına vardım. Peygamber'in hayatı ile birlikte bizzat Kur'an'ı incelemem, onun mahiyetini ve gayesini anlamada bana yeni bir derinlik kazandırdı. Böylece kendi geleneğimi yeniden değerlendirme imkânını elde ettim.

Bundan hemen sonra geleneklerin, kendi devirlerindeki büyük şahsiyetlerin ve düşünürlerin yaratıcı faaliyetleri için birtakım kalıplar sağladıklarından dolayı yaşayan dinler için önemli olduğuna, ancak bu geleneklerin kendilerini insanlığın geri kalan kısmından fiilen tecrit ettiğine inanmaya başladım. Sonuç olarak, bütün dinî geleneklere devamlı yeniden hayatîyet kazandırılması ve islah edilmesi gerektiği inancındayım.

Kur'an, vahyin bütün insanlara geldiğini ve hiçbir toplumun tekelinde olmadığını vurgulamaktadır. Kur'an, birbirini dışlayan ve birbiri ile çelişki arzeden dinleri kesinlikle şirkin bir türü olarak telakki etmektedir. Aynı zamanda Kur'an, Yahudilerin üstünlük iddialarını şiddetle reddeder ve Hıristiyanları hakikate sahiplenme iddialarından dolayı azarlar. Şayet ilâhî mesaja sırt çevirirlerse "*Allah sizin gibi olmayan başka bir toplum getirecektir*" (47/Muhammed, 38) diyerek Müslümanları da uyarılmaktadır. Bu bakımdan Müslümanlar, sadece Kur'an'a ve Sâmi dillerinde vahyedilen kitaplara değil, vahyin bütünlüğüne ve "Allah'ın vahyetmiş olduğu diğer bütün kitaplara" inanmakla emrolunmuşlardır.

İnancımın bütün yapısı Kur'anî öğretilere dayanmaktadır. Ancak Kur'an Allah hakkında bir kitap değildir. Çünkü Kur'an'ın anlattığı Allah, ispat edilmesi gereken bir varlık değil, "keşfedilmesi" gereken bir varlıktır. Neden salt yokluk değil de, böylesine zengin bir varlık vardır? Bu temel soru kesin bir cevap beklemektedir. Fakat her ne kadar Kur'an, Allah'ı zorunlu bir varlık olarak telakki ediyor ve 2500 defadan fazla zikrediyorsa da (ki bu sayıya Esmâ-i Hüsnâ dahil değildir) onun temel amacı insanlara davranışlarında yol göstermektir. Başından sonuna kadar Kur'an'ın konusu insanın hem bireysel hem de toplumsal davranışlarıdır. Elbette Allah'a iman, kesinlikle esastır. Fakat, bu O'nun Zât'ını

power and compassion. Although intellectually less skilful, the theologians were nevertheless instinctively aware that the God of religion was a fullblooded, living reality who responded to prayers, guided men individually and collectively, and intervened in history: "He speaks and acts", as Ibn Taymiya so poignantly put it.

Convinced that the Muslim philosophers were headed in the wrong direction, I was "reborn" with a new impulse to understand Islam. But where was that Islam? Had I not studied it with my father? But then my father had transmitted to me a fourteen-century-old tradition, and my skepticism had been directed at certain important aspects of that tradition. I then realized that although Muslims claim their beliefs, law, and spirituality are "based upon the Qur'an", the scripture embodying the revelation of the Prophet Muhammad (570-632), the Qur'an was never taught by itself in any seat of traditional learning, but always with the aid of commentaries. A study of the Qur'an itself, together with the life of the Prophet, enabled me to gain fresh insight into its meaning and purpose, making it possible for me to reevaluate my tradition.

Soon thereafter, I came to believe that while traditions are valuable for living religions in that they provide matrices for the creative activity of great minds and spirits, they are also entities that ipso facto isolate that tradition from the rest of humanity. Consequently, I am of the belief that all religious traditions need constant revitalization and reform.

The Qur'an insists that divine guidance has come to all peoples and that it is not the exclusive possession of any single community. It definitely regards mutually exclusive and mutually confronting religions as a form of polytheism. It sternly rejects Jewish and also castigates Christians for laying proprietary claims on truth. At the same time, it tells Muslims that if they turn their backs upon the divine message, "*God will bring another people who will not be like you.*" Muslims are therefore required to believe in the totality of divine guidance and "in any book God may have revealed"—not just the Qur'an and other Semantically revealed books. Early in its career, however, the Muslim community was led to declare itself infallible!

The entire fabric of my belief rests upon the Qur'anic teaching. Now, the Qur'an is not a treatise about God. The God of the Qur'an is not something to be proved but to be "discovered". Why is there this plenitude of being rather than pure nothingness? This fundamental question needs a decisive answer. But although Allah (God) is considered necessary and mentioned well over 2,500 times in the Qur'an (let alone other equivalents of the divine name), its central aim is

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

KISA OTOBİYOGRAFİ 227-231 AN AUTOBIOGRAPHICAL NOTE

Fazlur RAHMAN - Çev: Bekir DEMİRKOLİSLAMİ UYANIŞ VE YENİLİKÇİLİK
DÜŞÜNÜRÜ: FAZLUR RAHMAN'IN
HAYATI VE ESERLERİ (1919-1988) 232-252 THE THINKER OF ISLAMIC REVIVAL
AND REFORM: FAZLUR RAHMAN'S
LIFE AND THOUGHT (1919-1988)**Doç.Dr. Alparslan AÇIKGENÇ**BÜYÜK BİR ALİM, HOCAM VE
ARKADAŞIM (FAZLUR RAHMAN)
İLE KİŞİSEL ANILARIM 253-261 PERSONAL ANECDOTES
ON A GREAT SCHOLAR
TEACHER AND FRIEND**Dr. Wan Mohd Nor WAN DAUD - Çev: Bekir DEMİRKOL**

HOCAMIZ FAZLUR RAHMAN 262-263 OUR MENTOR FAZLUR RAHMAN

Prof.Dr. İlber ORTAYLIBİR FİLOZOF OLARAK
FAZLUR RAHMAN 264-272 FAZL AL-RAHMAN AS A
PHILOSOPHER**Charles J. ADAMS - Çev: Bilâl KUŞPINAR/Ahmet T.YÜKSEL**FAZLUR RAHMAN VE
İSLÂM MODERNİZMİ 273-284 FAZLUR RAHMAN AND
ISLAMIC MODERNITY**Prof.Dr. Mehmet S.AYDIN**FAZLUR RAHMAN'IN SÜNNET
ANLAYIŞI VE "YAŞAYAN SÜNNET"
KAVRAMI ÜZERİNE 285-294 FAZLUR RAHMAN'S UNDERSTANDING
OF SUNNAH AND THE CONCEPT
OF THE "LIVING SUNNAH"**Yrd.Doç.Dr. İsmail Hakkı ÜNAL**FİLİSTİN VE GENÇ FARUKİ
İLE ANILARIM 295-300 PALESTINE AND MY EXPERIENCES
WITH THE YOUNG FARUQI**Fazlur RAHMAN - Çev: Doç.Dr. M.Hayri KIRBAŞOĞLU**EYÜB HAN DÖNEMİNDE BAZI
İSLAMİ MESELELER 301-310 SOME ISLAMIC ISSUES IN THE
AYYUB KHAN ERA**Fazlur RAHMAN - Çev: Mevlüt UYANIK**İSLAMİ ÇAĞDAŞLAŞMA; ALANI,
METODU VE ALTERNATİFLERİ 311-320 ISLAMIC MODERNISM; ITS SCOPE,
METHOD AND ALTERNATIV**Fazlur RAHMAN - Çev: Bekir DEMİRKOL**

İSLAM'DA TASAVVUF 321-322 ISLAMIC MYSTICISM

Fazlur RAHMAN - Çev: Bekir DEMİRKOLAMERİKA ORTAMINDA MÜSLÜMAN
KİMLİĞİ: TÜRK TOPLUMUNUN
DURUMU 323-329 MUSLIM IDENTITY IN THE
AMERICAN ENVIRONMENT:
THE TURKISH CASE**Fazlur RAHMAN - Çev: Doç.Dr. M.Mehdi İLHAN**FAZLUR RAHMAN'IN ESERLERİNİN
GENEL BİR TANITIMI 330-336 A GENERAL REVIEW OF
FAZLUR RAHMAN'S WORKS**Bilal KUŞPINAR**

Cilt: 4 Sayı: 4 Ekim 1990

Volume: 4 Number: 4 October 1990

BU SAYIDA

Temmuz 26, 1988'de rahmete kavuşan büyük alim Fazlur Rahman'ı takdirle anmak nihayet kısmet oldu. Onun anısına çıkarılan bu özel sayının gayesi, onun zengin ve derin düşüncesini, sadece genç ilim adamlarının araştırma ve incelemesine sunmak değil, aynı zamanda görüşlerini, İslamî ilmîlik anlayışı içerisinde eleştiri ve tartışmaya açmaktır. Nitekim İslam dünyasının ilmî açıdan uyanması için, bunu o da gerekli görmekte idi. Fazlur Rahman'ın düşüncesi İslamî çağdaşçılık olarak nitelendirilebilir; fakat onun fikirlerini sadece bu açıdan değerlendirmek onun ilmîliğine haksızlık etmek olur. Zira Fazlur Rahman'ın klasik İslam ilmî geleneğine getirdiği çağdaşçı yorumları ve görüşleri olabilir; ancak onun yöntemi ve bu geleneğe olan yaklaşımı, klasik İslamî bakış açısı ile çok nazik bir şekilde bağlantılıdır. Bu bağlantı, özellikle onun, Kur'an'ı bir bütün olarak düşüncesinin merkezine yerleştirmesinde açıkça görülmektedir. Bu yüzden onun fikirlerinin ve tahlillerinin, ilmî olarak eleştirilmesinde Kur'anî dünya görüşü en tutarlı ve infsafli bakış açısını sağlayacaktır. Bunun içindir ki, bu sayıda her şeyden önce Fazlur Rahman'ın kendisini anlattığı bir yazısına yer verdik. Bunun yanında onun hayatını, kişiliğini ve düşüncesini ele alan birdizi makale yayınladık. Temel olarak üç grupta toplayabileceğimiz bu maktelelerin bir kısmı, Fazlur Rahman'ın kendi yazılarını da içeren bibliyografik mahiyette çalışmalardır. İkinci grup makaleler, ilmî açıdan onun hayatını, eserlerini ve görüşlerini inceleyen yazılar olup kendi öğrencileri, meslektaşları ve arkadaşları tarafından kaleme alınmıştır. Üçüncü grup yazılar ise, Fazlur Rahman'ın günümüz İslam düşüncesi için çok önemli gördüğü bazı konuları tartıştığı makalelerin İngilizce aslı ile veya sadece Türkçe çevirisi ile yeniden basılmış şeklidir. Bu arada bizi sevindiren bir husus da, onun Mart 1980'de Chicago'daki Türklere verdiği konferansın Türkçe çevirisi ile ilk defa burada yayınlanmasıdır. İslamî Araştırmalar, Prof.Fazlur Rahman'ın makalelerinin burada yeniden yayınlanmasına izin veren editörlere (ki, bunlar her yazının ilk dipnotunda belirtilmiştir) burada teşekkürü bir borç bilir. Dergimiz, bu özel sayıya maktele göndererek katkıda bulunan tüm ilim adamlarına şükranlarını arz etmektedir. Ayrıca bu sayının basılmasında gerek çevirileri ile gerekse durup dinlenmeksizin verdikleri emeklerle yardımcı olan Bekir Demirkol, Mehmet Hayri Kırbasoğlu ve Süleyman Bayraktar'a teşekkür ederiz. Son olarak, ancak önem sırasında en büyük yeri alması gereken editörümüz Prof.Dr.Mehmet Said Hatiboğlu'na, TEK-DAV adına İslamî Araştırmalar'ın sahibi Prof.Dr.Hikmet Akgül'e, HEKİM-BİR Türkiye Klinikleri Yayınevi Koordinatörü Doç.Dr.Ali Gören'e ve Yayın Kurulumuza, Fazlur Rahman özel sayısının hazırlanmasında gerekli ortamı hazırladıkları için şükranlarımızı sunmayı bir görev biliriz. İslam'da ilmî geleneğin yeniden üretken bir şekilde canlanmasına hayatını adayan Fazlur Rahman'ın bu amacının, hem ona uhrevî bir mükafat olmasını ve hem de Müslüman ilim adamlarının bu dünyadaki başarılarına katkıda bulunmasını temenni eder, merhuma Allah'tan rahmet ve mağfiret dileriz.

Rahimehullahu rahmeten vasi'e.

Özel Sayı Editörü
Alparslan AÇIKGENÇ

IN THIS ISSUE

We are honoured to pay tribute to the late Prof.Fazlur Rahman, the great scholar, 'âlim, who passed away on July 26, 1988. Our purpose is not only to open his rich and wise thought to young scholars for further research and study, but also to present important aspects of his Islamic intellectualism for critical analysis. For, indeed, he would have approved it as a prerequisite for Islamic intellectualism. Fazlur Rahman's thought may be characterized as Islamic modernism, but to judge his ideas only from this perspective would not do justice to his broad spectrum of thought. For he may have modernistic interpretations of certain ideas and doctrines of the classical Islamic intellectual tradition; nevertheless, his method and approach to that tradition stays crucially in line with the classical outlook. Clearly the center of his thought is situated in the Qur'anic teaching as a whole. Thus, it is the Qur'anic world view that will provide balanced perspectives for a scholarly critique and evaluation of his ideas and analysis. It is for this reason that we let Fazlur Rahman speak for himself at the outset of this issue. There is, however, a series of articles that will present his biography, personality and thought in three categories; the first category of articles as biographical notes are on his life, personality and ideas that include also reprints of his articles in English and/or Turkish. The second category are research articles that deal with aspects of his personality and thought by other scholars, who are either his students, or colleagues, and friends. Finally, we also have reprints of Fazlur Rahman's articles in English and/or Turkish expressing his specific ideas on certain issues that he deemed significant for contemporary Islamic intellectualism. In this regard we are also grateful to be able to find and reproduce here for the first time his lecture delivered to the Turkish community in Chicago in March, 1980. The *Journal of Islamic Research* is much obliged to the editors that are credited in the opening footnotes of each article, of Prof.Fazlur Rahman's works for giving permission to reprint them here. The *Journal* herewith also expresses gratitude to all the contributors of this special issue. We wish to especially thank Bekir Demirkol, Mehmet Hayri Kırbasoğlu and Süleyman Bayraktar for their efforts and constant zeal in preparing this issue for publication. Last but not least we thank our editor Prof.Mehmet Said Hatipoğlu, Prof.Hikmet Akgül, president of TEK-DAV, Doç.Dr.Ali Gören, General manager of HEKİM-BİR, Türkiye Klinikleri Yayınevi and our board of editors for their encouragements to have realized this Fazlur Rahman special issue. We pray to Allah and hope that the aim of Fazlur Rahman's lifelong struggle and efforts to revive intellectual tradition in Islam will be a fruitful one, both as a spiritual reward in the life beyond and as a success for future Muslim scholars in this life. May his soul rest in peace.

Rahimehu'l-Lahu rahmeten vasi'ah.

Editor of special issue
Alparslan AÇIKGENÇ

araştırma hatasına düşmemek için değil, insan kişiliğinin bütünlüğünü korumak ve geliştirmek içindir: "*Allah'ı unutup da Allah'ın da onlara kendilerine unutturduğu kimselerden olmayınız*" (59/Haşr, 19). Kur'an'ın Allah'ı sadece "insan ile kalbi arasına" değil, aynı zamanda insan ile insan arasına da girer. Çünkü; "*Üç kişi gizli konuşsa mutlaka dördüncüleri Allah'tır. Beş kişi gizli konuşsa mutlaka altıncıları O'dur. Bundan az, bundan çok ta olsalar, her nerede bulunsalar mutlaka Allah onlarla beraberdir*" (58/Mücadele, 7).

İslam, Allah'ın kanununu kabul etmekle "güvende olmak, yekpâre ve bütün olmak" demektir. Allah'ın kanununu kabul eden kimse Müslüman'dır. Nitekim Kur'an, tabiata da Müslüman demektir. Çünkü tabiat kendi içine nakşedilen Allah'ın kanunlarına itaat etmektedir. Bu yüzdendir ki, tabiat karmaşıklık arzuetmez; aksine çok büyük ve düzenle örülmüş bir sistem teşkil etmektedir. Fakat tabiat otomatik olarak müslüman olmasına rağmen, Allah tabiatın İslamı ile yetinmemiş kendi iradesiyle İslamı seçmesi için insanı yaratmıştır ki, sorumluluğun yegane odak noktası ve Allah'ın yeryüzünde halifesi olsun. Kur'an'ın ısrarla üzerinde durduğu konu "İnsanın bu emaneti", yani ahlâkî sorumluluk emanetini "henüz yerine getirmedir." (33/Ahzab, 72). İnsanlık hala karmaşadan kurtulup [Allah'ın irade ettiği] insanî düzene ulaşmaya muhtaçtır.

Bu emanet, niyetleri ne kadar iyi olursa olsun, tek tek iyi fertlerle yerine getirilemez. Şüphe yok ki, tam olarak gelişmiş sorumluluk bilincinin odak noktası ferttir; fakat Allah'ın halifesi olma görevi bir bütün olarak insanlığa düşmektedir. Bu amaçladır ki, Kur'an tarafından "yeryüzünde fesadı ortadan kaldıracak ve onu islahı çalışacak" ve yaşama şansı olan ahlâkî bir temel üzerine bir sosyal düzen kurabilmek için "iyiliği emredip kötülüğü yasaklayacak" bir İslam toplumu kurulmuştur.

Şimdiye kadar bütün söylediklerim şu noktada özetlenebilir: Tek bir Allah - Tek bir İnsanlık. Kur'an'ın 610 tarihinde başlayıp 632'de sona eren daveti de bu idi. Mekke. Arapların şirk inancına karşı çıkan Kur'an, Mekke'nin ticari hayatının kokuşmuş sosyo-ekonomik dengesizliğine de aynı şiddetle karşı çıkıyordu. Kur'an, toplumun ezilmiş kesimlerinin —fakirlerin, yetimlerin, kadınların ve kölelerin— [elinden tutup] kaldırmaya devamlı bir gayret sarfetti. Irk, renk ve bunun gibi hususlara dayanan bütün ayrımları ortadan kaldırdı. "*Biz sizi birbirinizi tanıyasınız diye farklı millet ve kabilelere ayırdık; yoksa Allah katında en iyiniz en fazla sorumluluk duygusuna sahip olanınızdır.*" (49/Hucurât, 13).

Yukarıda sözü edilen yeryüzünü islah görevinin tarihteki İslam tarafından yerine getirilemediği aşikârdır. İslam'ın ilk dönemlerinde fevkalade süratle gerçekleştirilen fetihler sonucu o kadar çok sayıda kadın ve erkek köle İslam şehirlerine akın ettiler ki, [bu yüzden] Kur'an'ın sosyo-politik siyasetinin programı en-

directed toward guiding the affairs of mankind. The Qur'an's theme, first and last, is man's conduct, both individual and collective. Belief in God is absolutely essential, of course, but not in order to entice us to pry into His nature, but in order to save and develop the integrity of the human personality: "*Do not be like those who forgot God, and eventually God caused them to forget themselves.*" The God of the Qur'an intervenes between "man and his own heart", and also between man and man, for "*There is no meeting of three but that God is the fourth, nor of five but that he is the sixth, nor yet of less or more than God is there*".

İslam means "to be safe, integral, whole" through accepting God's law. One who accepts God's law is a Muslim. The Qur'an calls all nature "Muslim" because nature obeys the law of God ingrained in it. Thanks to this, nature is one huge, well-knit system—a cosmos, not a chaos. But while nature is automatically Muslim, God was not content with nature's Islam and created man to be Muslim by choice—to be the unique locus of responsibility, and God's assistant on earth. The Qur'an's recurrent theme is that "man has not yet fulfilled this trust," the trust of moral responsibility. Humanity still needs to become a human cosmos rather than a chaos.

This trust cannot be discharged by isolated good individuals, no matter how virtuous their intentions. Certainly, the locus for a fully developed consciousness of responsibility is the individual, but the task of assisting God falls upon humanity as a whole. It was for this purpose that the "Muslim Community" was set up by the Qur'an to "remove corruption from the earth and reform its affairs", to "commend good and prohibit evil", to establish a social order on a viable ethical basis.

My whole statement up to now culminates in the following point: one God—one Humanity. This is the invitation with which the Qur'an started in 610 and with which it ended in 632. While it protested against the polytheism of the Meccan Arabs, it protested equally passionately against the grave socioeconomic unevenness in the corrupt, commercial Meccan marketplace. The Qur'an made a sustained effort to lift the downtrodden segments of society—have-nots, orphans women, and slaves. It abolished all distinctions based on ethnicity, color, etc.: "*We have made you into different nations and tribes only for the purpose of reference; otherwise the best of you in the sight of God is the one with the most sense of responsibility*".

The above task of reforming the earth has obviously not been fulfilled by historic Islam. As a result of the astonishingly swift conquests in early Islam, so many slaves and slave-women swarmed into Muslim cities that the Qur'an's policy of sociopolitical programs was in-

gellendi. Buna ek olarak Kur'an'ın ahlaki bir sosyal düzen kurma görüşü kendisini zorla İslam'a empoze eden kültür karışımı dalgaları altında boğuldu. Böyle söylemekle İslam Tarihinin tamamen başarısız olduğunu söylemek istemiyoruz. Çünkü Müslümanlar, en parlak devirlerinde gerçekten harikulade bir medeniyet kurdular. Müslümanların himayesi altında (özellikle İspanya ve Ortadoğu'da) Müslümanlar, Hristiyanlar, Yahudiler, Mecusiler ve başkaları bilimde, felsefede, edebiyat ve tıpta milletlerarası ve dinler arası göz kamaştırıcı entelektüel bir kültür yaratmak için işbirliğinde bulundular. Mesela, kültürlü her Yahudinin iftihar ettiği Musa b. Meymun, aslan yürekli Richard'ın çağdaşı olan Selahaddin-i Eyyubi'nin saray doktoru idi. Bu konuda sayılamayacak kadar pekçok örnek vardır.

Mamafih, Kur'an'ın görüşünü tarihin enkazı arasından çıkarıp yeniden diriltmenin; hem kendimize hem de bütün dünyaya karşı görevimiz olduğuna bütün samimiyetimle inanıyorum. Çünkü Kur'an'da gerçek ile ideal birleşip kaynaşmış durumdadır. Ben kendi payıma düşen katkıyı Cumhurbaşkanı Eyüp Han'ın daveti üzerine Pakistan'da bulunduğum sırada (1961-1968) yaptım. Ben O'nun tarafından kurulan İslami Araştırmalar Enstitüsü'nün bir görevlisi [bilahare yöneticisi] mevkiindeydim. Bu Enstitü'nün amacı çağdaş dünyanın değişen şartları karşısında, uygulama amacıyla tarafımızdan yorumlanacak olan İslam'ın prensiplerine sadık bir dini politika konusunda hükümete tavsiyede bulunmaktı. O zamanlar Pakistan, son derece fakirdi ve bu nedenle fakirlik, ülkenin asıl ahlaki sorunuymdu. Bu duruma bir çare bulmak için, hakça bütün halka dağıtılabilecek bir zenginliğin yaratılması gerekiyordu. Bundan dolayı İslami esaslara dayanarak hükümete ve genelde topluma tamamen söylediğim şekilde hareket etmelerini ısrarla tavsiye ettim. Bunun anlamı modern teknolojinin yani Batı'dan ithal edilen teknolojinin büyük ölçüde [ülkeye] sokulmasıydı. Fakat Batının kendisi bile teknolojiyi ve ona eşlik eden bilgiyi geliştirme sürecinde insanı ve ahlaki değerleri silip süpürerek bir tarafa atmaya tehlikeli bir şekilde yaklaşmış bulunmaktadır. Salt teknolojinin etkisi altında insanın görüşü o kadar miyop hale gelir ki, artık o, sadece gününü gün eder ve Kur'an'ın ifadesiyle "yarını" göremeyecek bir duruma gelir ve bu sebeple onun bütün yaptıkları "bütün ağırlığını" ve anlamını kaybeder. Kendisi için önceliklerin nelere ait olduğu hususu çarpıklaşır ve tahrife uğrar. İnsan önce atom silahlarını üretir, yığınak yapar, ancak ondan sonra sonuçlarını düşünmeye başlar. O bir yandan aya giderken öte yandan yeryüzünde durum gittikçe daha da karmaşıklaşır ve üstesinden gelinemeyecek kadar tehlikeli bir durum arzeder. İranlı şair Firdevsi'nin de dediği gibi:

"Dünyanın işlerini o kadar iyi idare ettin mi ki, sıra gökyüzüyle uğraşmaya geldi?"

hibited. Further, the Qur'anic vision of establishing a moral social order was submerged under the tide of a mixture of cultures that imposed itself on Islam. The community expanded rapidly but at a great cost. This is not to say that the history of Islam has been a total failure, for Muslims built a civilization, which in its heyday was truly remarkable. Under the Muslim aegis (particularly in Spain and the Middle East) Muslims, Christians, Jews, Zoroastrians, and others cooperated to create an intellectual culture in science and philosophy, literature, and medicine, that was brilliant, international, and interfaith. Moses Maimonides, for example, of whom every educated Jew is proud, was court physician to Saladin, the Muslim adversary of the crusader Richard the Lion-Hearted. There are innumerable other examples.

Nevertheless, I passionately believe that we Muslims owe it to ourselves and to the world to resurrect the Qur'anic vision from the debris of history, for in the Qur'an the real and the ideal coalesce. I contributed my part to this when I was in Pakistan (1961-68) at the invitation of the President, Ayub Khan. I was in charge of the Islamic Research Institute, established by him to advise the government on religious policies that would be true to the principles of Islam, interpreted by us for application in the changing context of the modern world. At the time, Pakistan was desperately poor, so poverty was its primary moral problem. To remedy this situation, wealth had to be created, which could then be distributed fairly throughout the populace. Accordingly, I strongly advised the government and the society at large, on Islamic bases, to do just that. This meant large-scale introduction of modern technology—technology imported from the West. But the West itself, in the process of developing its technology and accompanying knowledge, has come dangerously close to sweeping aside human and moral values. Under the impact of pure technology, man's vision becomes so myopic that he lives from day to day and loses sight of the "morrow", to use the word of the Qur'an, and hence his deeds "lose all weight" and meaning. His priorities become warped and distorted. He first manufactures atomic weapons and piles them up and only then thinks of the consequences. He flies to the moon while the affairs of the earth become ever more complicated and dangerously intractable. As the Persian poet Firdausi said:

Have you managed the affairs of the earth so well that you've got yourself involved with the heavens?

I therefore warned the Pakistani government and people against the pitfalls of pure technology while emphasizing the necessity of its adoption through our advice, publications, and lectures.

Bu nedenle bir yandan Pakistan hükümetini ve halkını salt teknolojinin gizli tehlikelerine karşı uyarırken öte yandan tavsiyelerimizle, yayınlarımızla ve konferanslarımızla bu teknolojinin benimsetilmesi gerektiğini vurguladım.

Karşılaştığım en sert tepki, tutucu dindarlardan geldi ve bu tepkinin odak noktasını temelde kadın hakları sorunu ve aile hukukunun ıslahı konuları teşkil ediyordu. Ortaçağdaki İslamî gelişmeler sürecinde kadın haklarına daimi sürette tecavüz edildi. Öyleki, kadın Kur'an'ın ilk günden itibaren kendisine verdiği boşama hakkını bile kullanamıyordu. İnanıyorum ki, Batı'da şu anda görülen feminist hareketler Müslüman kadını için bir örnek olamaz. Ve yine inanıyorum ki, Batı'ya özgü bu olgu, durumu Müslüman kadından kesinlikle daha kötü olan Batı kadınının içinde bulunduğu ortaçağ şartlarına karşı sert bir reaksiyon göstermesinden ibarettir. Bütün bunlara rağmen Müslüman kadının neredeyse zulme varacak derecede yetkilerinden ciddi boyutlarda yoksun edildiği de inkar edilemez. Bu durumun hala acilen ıslaha ihtiyacı vardır. Eyüp Han hükümeti tarafından 1961'de uygulanır hale getirilerek yenilenen İslam Aile Kanununu bütün kalbimle savundum ve destekledim.

1968 yazında etkisi giderek artan bu ve benzeri tartışmalar sonucunda benim bu görüşlerim karşısında geniş çaplı bir sıkıntı ve karışıklık görüldü. O yıl, Eylül ayında istifa ettim. 6 ay sonra da Eyüp Han hükümeti düştü. 1960'dan beri İslam Düşüncesi profesörü olarak çalıştığım Şikago Üniversitesinden Kur'an'ın mesajını kitaplar ve makaleler yazarak yaymaya çalışmaktayım. Bu son onbeş yıl boyunca benim ve benim gibi düşünenler tarafından savunulan görüşler bir çok ülkede sayısı giderek artan Müslüman aydınlar üzerinde gözle görülür etkilere yol açtı. Çok yakın bir zamanda (1985 yazında) İslam'ın durumunu değerlendirmek amacıyla Endonezya Hükümetinin yaptığı davet üzerine bu ülkeye gittim ve özellikle çağdaşlığa daha yaratıcı bir şekilde göğüs germek isteyen yüksek İslamî eğitimin ıslahı konusunda tavsiyelerde bulundum. O sırada tutucu İslam, İran, Pakistan ve Sudan Hükümetlerinin resmi politikası haline geldi. Halihazırda İslam, köklü bir şekilde kutuplaşmış bir durumda ve aşikar bir oluşum ve dönüşüm içerisinde bulunmaktadır.

Gerçek şudur ki, Ortaçağ tutuculuğunun bugünün sorunlarına hakiki ve etkili cevaplar vermesi mümkün değildir. Bu tutuculuğun büyük ölçüde Batı sömürgeciliğine reaksiyon olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle taze ümit vadeden ve gelişmeci olan Kur'an'ın İslam'ının sonunda başarılı olacağına eminim. Ancak halihazırdaki cehalet taraftarlığının mezara defnedilebilmesi için bir kaç yılın geçmesi ve epey gayret sarfedilmesi gerekecektir. Hayatımın bundan sonraki yılları boyunca faaliyetlerimin büyük bir kısmı bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olacaktır.

The stiffest resistance I faced was from religious conservatives, and it centered mainly on the question of the rights of women and the reform of family law. Throughout medieval Islamic development, women's rights have been steadily encroached upon. A woman could not even exercise the right of divorce, which the Qur'an had granted her from the first day. I believe that the current feminist movements in the West cannot be a model for Muslim women, and I also believe that this Western phenomenon is a severe reaction against the medieval condition of the Western woman, who was decidedly worse off than her Muslim counterpart. Yet it is undeniable that the Muslim woman has been suffering from severe disabilities, verging on oppression. The situation still needs urgent improvement. I wholeheartedly defended and supported the progressive law promulgated by the Ayub Khan government in 1961 streamlining and reforming Muslim family law.

As a cumulative effect of these and other similar controversies, large-scale uproar and disturbances broke out against my views in the summer of 1968. I resigned in September of that year; the Ayub Khan government fell six months later. Since 1969, I have been writing books and articles trying to disseminate the Qur'anic message from the University of Chicago, where I am professor of Islamic thought. During these past fifteen years, the views defended by me and like-minded persons have exerted visible influence on an increasing number of Muslim intellectuals in several countries. Most recently (summer 1985) I have visited Indonesia, at the invitation of the government of that country, to assess the situation of Islam there and have tendered advice particularly on the reform of higher Islamic education, which seeks to confront modernity in a more creative manner. At the same time, conservative Islam has become the official policy of governments in Iran, Pakistan, and the Sudan. Islam at present stands radically polarized and is in unmistakable ferment and transition.

Medieval conservatism cannot, however, supply genuine and effective answers to today's problems. It appears largely to be a reaction against Western colonialism. I am therefore confident of the eventual success of the pure Islam of the Qur'an, which is fresh, promising, and progressive. It will take a few years and considerable effort, however, for the current obscurantism to be laid to rest in its grave. During the ensuing years of my life the bulk of my activity will be directed toward the realization of this end.